

Vapenhuset, Södra Sandby

Vapenhuset 2, 3, 4, 5, samt del av Sandby 67:3,
Fornlämning Södra Sandby 93:1
Lunds kommun, Skåne län
Avgränsande arkeologisk förundersökning 2018
Stefan Larsson

Titel: Vapenhuset, Södra Sandby
Författare: Stefan Larsson
Kulturmiljörapport: 2018:38

Omslagsbild: Beskriv bilderna på omslaget.
Upphovsrätt: Där inget annat är angivet, enligt Creative Commons licens CC BY

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Bakgrund.....	2
Fornlämningsmiljö	3
Markanvändningen idag.....	5
Tidigare arkeologiska iakttagelser.....	6
Genomförande och resultat.....	7
Schakt 1.....	8
Schakt 2.....	9
Schakt 3.....	11
Schakt 4.....	12
Schakt 5.....	13
Schakt 6.....	13
Tolkning och diskussion.....	15
Värdering av måluppfyllelsen.....	15
Förslag på fortsatta åtgärder.....	15
Administrativa och tekniska uppgifter.....	16
Referenser.....	17

Figur 1. Södra Sandby. Förundersökningsområdet markerat med röd avgränsning och fornlämningsområdet Södra Sandby 93:1, den gamla bytomten, markerad med ljusblått.

Sammanfattning

- Lunds kommun avser att planlägga fastigheterna Vapenhuset 2, 3, 4, 5 samt en del av Sandby 67:2. Området ligger i anslutning till, och strax öster om fornlämning Södra Sandby 93:1, den gamla bytomten. Det aktuella området omfattar en yta av ca 9 000 m². Kulturen har på uppdrag av Länsstyrelsen genomfört en arkeologisk förundersökning i avgränsande syfte inom de aktuella fastigheterna inför planarbetet (Ist dnr 431-13465-2018, Kulturens projektnr A_2018_0012).
- Syftet med den översiktliga förundersökningen var att fastställa utbredning och omfattning av eventuella lämningar av arkeologiskt intresse. Målsättningen var att skapa underlag som kan användas i Länsstyrelsens handläggnings- och beslutsprocess.
- Antalet arkeologiska undersökningar inom fornlämningen Södra Sandby har varit förhållandevis få. År 2016 och 2017 gjordes dock undersökningar i kvarteret omedelbart väster om det nu aktuella varvid bebyggelseämningar daterade till vikingatid och medeltid konstaterades.
- Omfattningen och lokalisering av de föreslagna förundersökningsschakten har styrts - och reviderats i förhållande till undersökningsplanen - utifrån hänsyn till pågående verksamheter och kommunens önskemål om att framkomligheten till bostäder och verksamheter inte påverkas genom förundersökningen.
- En betydande del av området är kontaminerat med bland annat tungmetaller till följd av tidigare verksamheter. Det förekommer också rikligt med lednings- och kabeldragningar. Trots det kunde sammanlagt sex sökschakt öppnas.
- Utöver två stolphål, varav det ena är att räkna som recent, framkom inga arkeologiska lämningar.

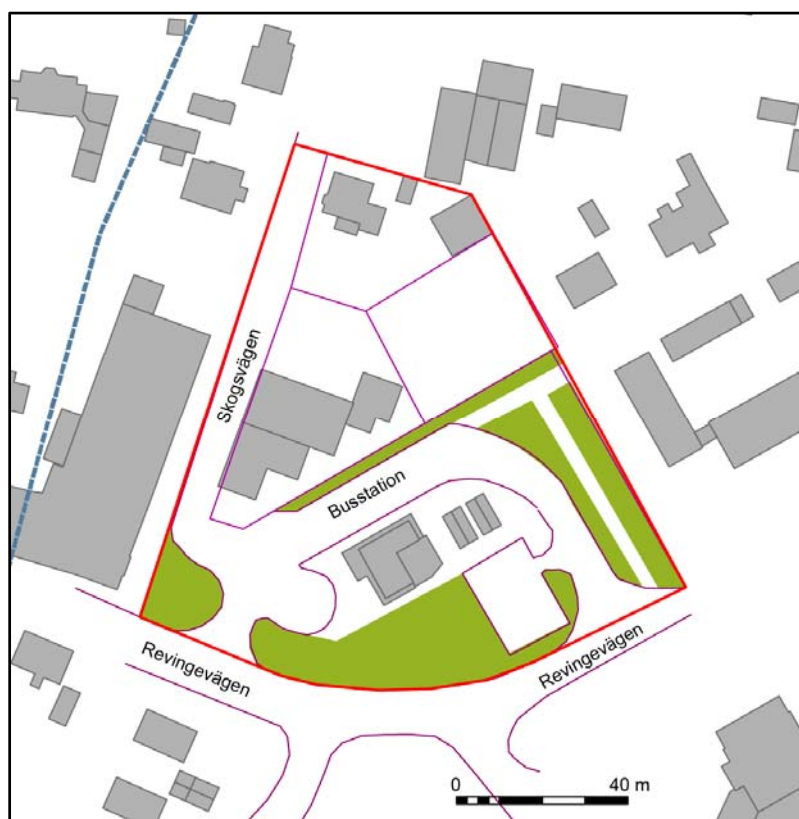
Bakgrund

I samband med att Lunds kommun tar fram nya detaljplaner för fastigheten Vapenhuset 2, 3, 4, 5 samt del av Södra Sandby 67:2, önskar man klarlägga fornlämningsituationen inom det aktuella området (fig. 2). Ytan ligger omedelbart öster om gränsen för fornlämningsområdet Södra Sandby bytomt, men vid arkeologiska undersökningar i det intilliggande kvarteret Kryptan har det framkommit bebyggelse- och verksamhetsspår, daterade till vikinga- och medeltid.

Länsstyrelsen gav Kulturen i uppdrag att utföra en arkeologisk förundersökning i avgränsande syfte, för att klarlägga utbredning och omfattning av eventuella lämningar inom de aktuella fastigheterna (lst dnr 431-13465-2018).

Området nyttjas i dag dels för bostadsbebyggelse, dels verksamheter knutna till Thells bussresor, parkering, håll-och väntplats för regiontrafikens bussar samt en kiosk med servering. Vidare används en stor del av ytan som uppställnings- och parkeringsplats för bussbolagets kunder.

Det var ett önskemål från kommunens sida att framkomligheten till bostadsbebyggelsen inte skulle hindras vid den arkeologiska förundersökningen. Dessa faktorer var, tillsammans med förekomsten av förorenad mark, styrande för lokalisering och omfattning av förundersökningsschakten. Den översiktliga miljötekniska markundersökning som gjordes 2014, påvisade att det inom området finns förhöjda halter av tungmetaller samt polycykliska aromatiska kolväten (Sweco 2014).

Figur 2. Södra Sandby, med förundersökningsområdet Vapenhuset 2–5 och delar av Sandby 67:2 markerat. Den östra gränsen för fornlämningsområdet Södra Sandby 93:1, den gamla bytomten, är markerad med blå, streckad, linje

Fornlämningsmiljö

Södra Sandby ligger vid foten av Romeleåsens norra utlöpare, i ett område som med sina sandiga jordar skiljer sig naturgeografiskt från områdena väster och sydväst om åsen vilka kännetecknas av lerhaltiga jordar. Även bebyggelsemässigt och ortnamnsmässigt kan skillnader iakttas. Väster om åsen dominerar stora och mellanstora byar och en hög frekvens av torpnamn. Öster om åsen dominerar stora byar med ett mer ålderdomligt namnskick med efterleder såsom -stad, -inge, -löv, och -by.

Inom socknen finns ett hundratal fasta fornlämningar registrerade. Merparten utgörs av stenåldersboplatser. Bronsåldern finns möjligen representerad genom ett par platser för bortodlade högar samt en bevarad, förmodad hög. Några boplatser från samma period finns inte registrerade. I socknens västra del, inom nuvarande Kungsmarken, återfinns ett större fornlämningskomplex innehållande ett gravfält, sten-strängar, röjningsrösen, fossil åkermark och en medeltida borg- eller gårdsanläggning, Glumstorp. Under medeltiden tillhörde denna gård ärkebiskopen i Lund. Inom komplexet har en boplatz som daterats till 700–800-talet undersökts partiellt (Strömberg 1961 s 62f).

Under 1500-talet slogs Södra Sandby socken samman med Flyinge. Sammanslagningen har skett efter 1501 (LÄU VI:3), men före tillkomsten av Lunds stifts landebok omkring 1570 (DAL). Av landeboken framgår också att socknen hade 50 tiondegivare, det högsta antalet bland Torna härads socknar. Vidare framgår att socknen saknade präst- och klockaregård, förmodligen på grund av att Sandby kyrka redan före ca 1570 blivit annexkyrka till Hardeberga.

Sockenkyrkan i Sandby har tidigare, främst utifrån den bevarade dopfunten och plan-formen, daterats till omkring år 1200 (Tapper 1978 s 28f). Byggnadsarkeologiskt har kyrkan daterats till slutet av 1400- eller början av 1500-talet, dock konstaterades att tornet är äldre och varit sekundärt tillfogat ett äldre långhus. Sett tillsammans med dopfunten visar detta att det funnits en äldre stenkyrka på samma plats (Anglert 1995 s 77).

Södra Sandby bytomt är avgränsad utifrån skifteskartor från 1750 och 1811. Bytomten ligger på ömse sidor om Sularpsån och genomkorsas av en landsväg i nordsydlig riktning. Kyrkan ligger i den norra delen av byn. Byn är omnämnd i skriftliga källor från mitten av 1200-talet och framöver. Ärkesätet ägde vid reformationstid 5 gårdar och en mölla i byn (Malmöhus slotts jordebok 1546/47, DRA).

Medeltida uppgifter om byns omfattning och bebyggelse är i övrigt få. 1583 omnämns 21 skattepliktiga enheter i byn i en extraskattemantalsförteckning (Karlsson 1998). Från slutet av 1600-talet föreligger mer detaljerade uppgifter av kameral karaktär om de olika gårdarnas storlek. Såväl 1765 som 1865 bestod byn av 9 3/8 hela hemman/mantal fördelat på 6 5/8 krono-/skatte-, 2 1/2 kyrko- och 1/4 hospitalsgods. År 1765 redovisas därutöver även 34 torp, 9 gatuhus och 1 kvarn (Gillberg 1765 s. 141).

Bebyggelsen i den norra delen av Södra Sandby och västra sidan av Sularpsbäcken kan ha kontinuitet från slutet av vikingatiden. I ett område väster om kyrkogården har det påträffats grophus och ett myntdepåfynd från slutet av 900-talet. Det är mera oklart när bebyggelsen har etablerats i den södra delen av byn.

På enskifteskartan från 1822 ligger det aktuella området utanför bygränsen, på jordbruksmark. (fig. 3) Det som i dag utgör kvarteret Vapenhuset och den närmaste om-givningen

togs i anspråk i samband med att järnvägen mot Revinge drogs fram. De delar som varit aktuella för förundersökning utgjorde tidigare delar av stationsområdet.

Vid den arkeologiska undersökningen i kvarteret Kryptan, 60 – 85 m väster om Skogsvägen, (se nedan) framkom emellertid en tät lämningsbild, med fortsättning i östlig riktning. Lämningarna har kunnat knytas till en gårdsbebyggelse med varaktighet från vikingatid till senmedeltid.

Geoteknisk undersökning med skruvborr gjordes 2014 inom kvarteret Kryptan 10 samt Vapenhuset 2–5 (SWECO 2014). Borrpunkterna inom det senare området (pkt 1408–1413) gav ett varierat resultat. Undergrunden utgörs av sand, som på fyra punkter i den norra och nordöstra delen överlagrades av "mullhaltig sand" av varierande tjocklek, mellan 0,15 och 0,40 m. I det borrhuv som togs närmast dagens bussverkstad fanns slagg och tegelfragment ned till ett djup av 1,10 m. Slaggen emanerar från det gjuteri som tidigare fanns på platsen för den nuvarande bussverkstaden. Vid om-byggnad till bussverkstad under tidigt 1970-tal påträffades stora mängder slagg, vilka delvis schaktades bort (Sweco 2014).

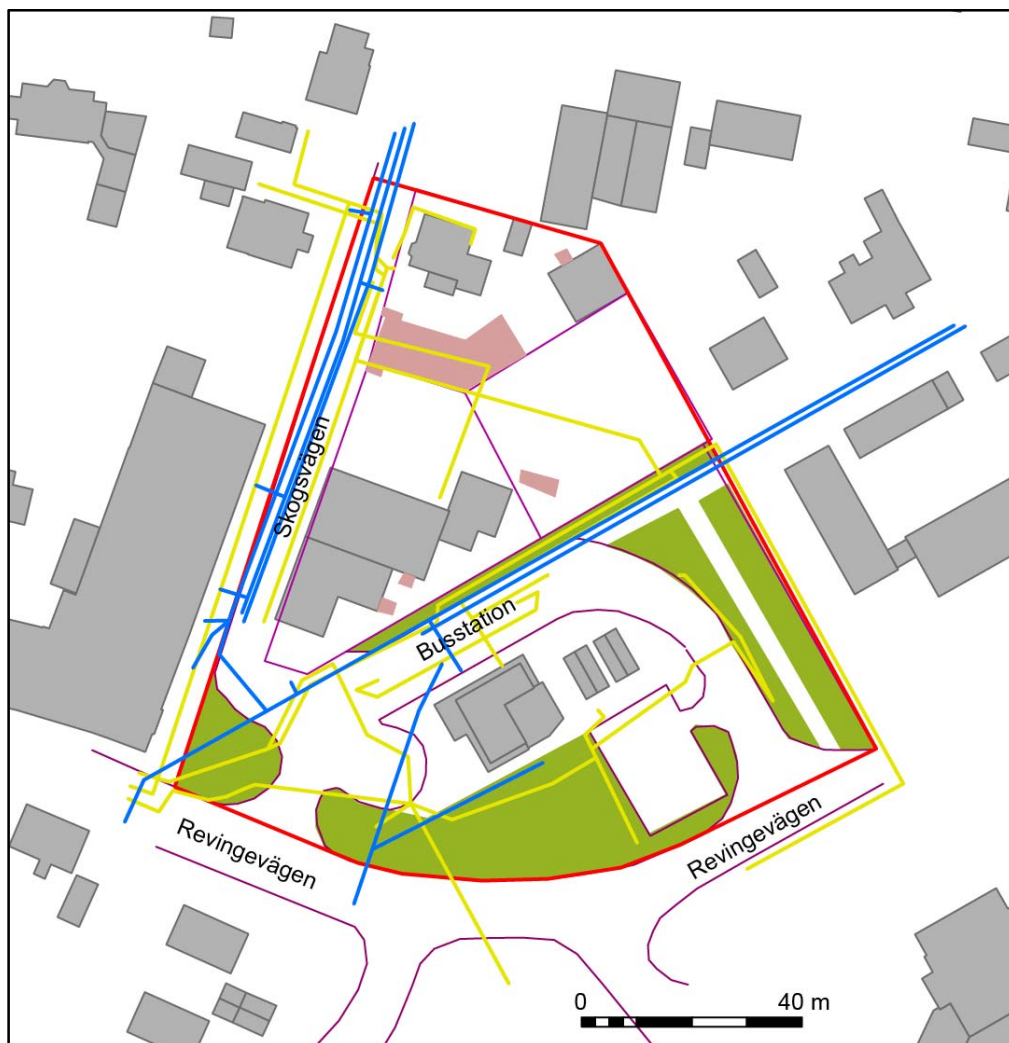
Figur 3. Det aktuella förundersökningsområdet markerat på ett utsnitt ur enskifteskartan från 1822. Lantmäteristyrelsens arkiv, <https://etjanster.lantmateriet.se/historiskakartor>.

Markanvändningen idag

Området nyttjas i dag dels för bostadsbebyggelse i den norra delen av förundersökningsområdet, dels för verksamheter knutna till Thells bussresor, parkering, håll- och väntplats för regiontrafikens bussar samt en kiosk med servering, "Centrumgrillen".

Fram till början av 1970-talet fanns på platsen ett gjuteri som etablerades i början av 1900-talet. Vidare låg en bussverkstad i tomtgränsen mot Vapenhuset 2. Efter att denna brunnit ned 1971 byggdes det tidigare gjuteriet om till bussverkstad.

Huvuddelen av det aktuella området har idag asfaltbeläggning. En stor del av ytan används som uppställnings- och parkeringsplats för bussbolagets kunder och personal. I anslutning till regiontrafikens hållplats samt i anslutning till kiosken finns betongplattor. Endast mindre arealer utgörs av grönytor, i sydvästra, södra respektive sydöstra delen av det aktuella området. Skogsvägen, vilken fungerar som genomfarts-led och tillträde till boende, butiker och verksamheter, är relativt rikligt trafikerad. I gatans längdriktning löper ledningar för dricks-, spill- och dagvatten (fig. 4). Här finns även en gasledning.

Figur 4. Tidigare installationer som inneburit markingrepp, markerade i rosa, samt moderna ledningsdragningar, blått för VA och gult för el, inom fastigheterna Vapenhuset 2, 3, 4, 5 samt del av Sandby 67:2.

Det sentida utnyttjande av området, med bostadsbebyggelse i den norra delen och lokaler för bussverksamhet i den centrala delen, har medfört relativt omfattande markingrepp. Till den bussverkstad som brann ned 1971 fanns dels en underjordisk cistern för diesel, del en cistern för brännolja, placerad ovan mark. Den senare flyttades senare till en plats längs den nuvarande "tvätthallens" norra sida. I anslutning till det före detta tankstället finns tre underjordiska cisterner för bensin och diesel (fig. 4). Det har också tidigare funnits en spolplatta för fordonstvätt samt upplagsplats för bland annat däck, pallar och oljefat. Utöver bensin och diesel har underhåll av fordon inneburit hantering av kemikalier och lösningsmedel (SWEKO 2014).

Tidigare arkeologiska iakttagelser

Trots en omfattande utbyggnad av Södra Sandby från slutet av 1970-talet och framåt har antalet arkeologiska insatser varit relativt få.

År 1992 gjordes grävningar över kyrkogården för inkoppling av gas till kyrkan. Arbetena besiktigades av RAÄ UV Syd som bedömde att ingreppet inte berörde sådana lämningar att särskild dokumentation var nödvändig (lst dnr 220-5112-92).

Inför exploatering 1995 inom fastigheten Jordhumlan 5 utfördes en arkeologisk utredning. Fastigheten är belägen strax utanför gränsen för den medeltida bytomten. Utredningen föranleddes av att platsen har en för stenåldersboplatser gynnsam topografi. Ingenting av arkeologiskt intresse framkom emellertid vid utredningen (Munken-berg 1995).

På fastigheten Församlingshemmet 1 gjordes 1996 en tillbyggnad samt inkoppling av gas. Fastigheten är belägen ca 50 m sydöst om kyrkan. Vid arbetena, som stod under antikvarisk kontroll, observerades en kullerstensläggning som troligen utgjorde gårds-plan till den gård som föregått församlingshemmet. Kullerstensläggningen överlagrade ett 0,4 m tjockt kulturlager som innehöll tegelrester. I gasledningsschaktet observerades en grop eller kulturlagerrest som innehöll en skärva svartgods (SkHbf:s arkiv).

En schaktningsövervakning genomfördes 1997 i samband med nyanläggning av VA-ledningar i Församlingsgatan. Det kunde konstateras att platsen, belägen intill gränsen till den medeltida byn och kyrkan, varit bebyggd under vikingatiden. Två grophus påträffades, vilka daterades till vikingatid utifrån fynd (Lundberg 1998).

I Sofielundsparken, kv Rundkyrkan, gjordes 2000 ett trädförnyelseprojekt. Det omfattade 19 planteringsgropar med ett djup varierande mellan 0,80 och 1,40 m. Kulturpåverkade lager framkom i flertalet av nedgrävningarna. I den västra delen av fastigheten, samt i söder mot Ringvägen, utgjordes lagerbilden av omrörda svagt kulturpåverkade jordlager. I den nordöstra delen framkom omrörda lager som överlagrades av odlingslager. I övriga planteringsgropar framträdde stratifierade lagerbilder med en förhållandevis tydlig kulturpåverkan. Centralt i den östra delen av ytan framkom ett lergolv som överlagrade ett kulturpåverkat lager. I nordöst framkom slaggklumpar i det övre lagret (Lenntorp 2005).

Inom Byskolan utfördes en schaktningsövervakning 2005 av Wallin Kulturlandskap & Arkeologi. Schaktningsövervakningen kom till stånd efter att det kommit till länsstyrelsens kännedom att det påträffats grundstenar och djurben. Vid tidpunkten förefaller schaktningarna till större delen redan ha utförts. I de fortsatta schaktningarna, som endast omfattade ca 10 m,

påträffades inga äldre lämningar. Läget för de observerade grundstenarna är oklart (Bondesson Hvid 2005).

Vid en schaktningsövervakning i Backgatan 2007 grävdes två schakt. I det södra påträffades inga kulturlager, medan det i det norra schaktet påträffades äldre matjord och ett vattenavsatt lager (Karlsson 2007).

I december 2010 genomfördes en geoteknisk undersökning i dåvarande kv Rundkyrkan 1. Sammanfattningsvis påträffades intakta kulturlager vid varierande djup i de olika delarna av det planerade nybyggnadsområdet. (Ericsson 2012).

Vid en förundersökning 2011 i kvarteret Rundkyrkan 2 påträffades huvudsakligen yngre lämningar i form av odlingslager, utfyllnadsmassor och rivningsmaterial. I det nordligaste av de upptagna schakten påträffades en serie av stenavtryck, möjligen spår efter en byggnad. I samma schakt dokumenterades ett kulturlager som möjligen kan vara av äldre datering (Balić 2011).

Vid en förundersökning år 2016 i kv. Kryptan 10 och 11 framkom förhistoriska, medeltida och efterreformatoriska lämningar. Lämningarna var koncentrerade till områdets centrala del. Här framkom bland annat spår av stolpburen bebyggelse, lergolv, spår av stolp- och pinnhågnader och odlingslager. (Ericsson 2016).

Vid den följande arkeologiska undersökningen 2017 dokumenterades bebyggelselämningar daterade från vikingatid/tidigmedeltid fram till tidigmodern tid. De senare visade på omstruktureringar i dispositionen av toftmarken inom den sydöstra delen av Södra Sandby bytomt. I den äldre horisonten fanns nedgrävningar och en stor mängd stolp-hål. Bland stolphålen framträdde fyra långhus varav två med öst-västlig och två med nord-sydlig orientering. Två av husen har preliminärt gått att datera, ett till sen vikingatid/tidig medeltid samt ett till högmedeltid. Det påträffades även fem härdar samt en ugnskonstruktion. Ugnskonstruktionen har preliminärt kunnat knytas till ett av de nord-sydligt orienterade husen och kunde utifrån fynden av en brakteat och keramik dateras till 1200-talet. Ärendet är pågående (Kockum, manus).

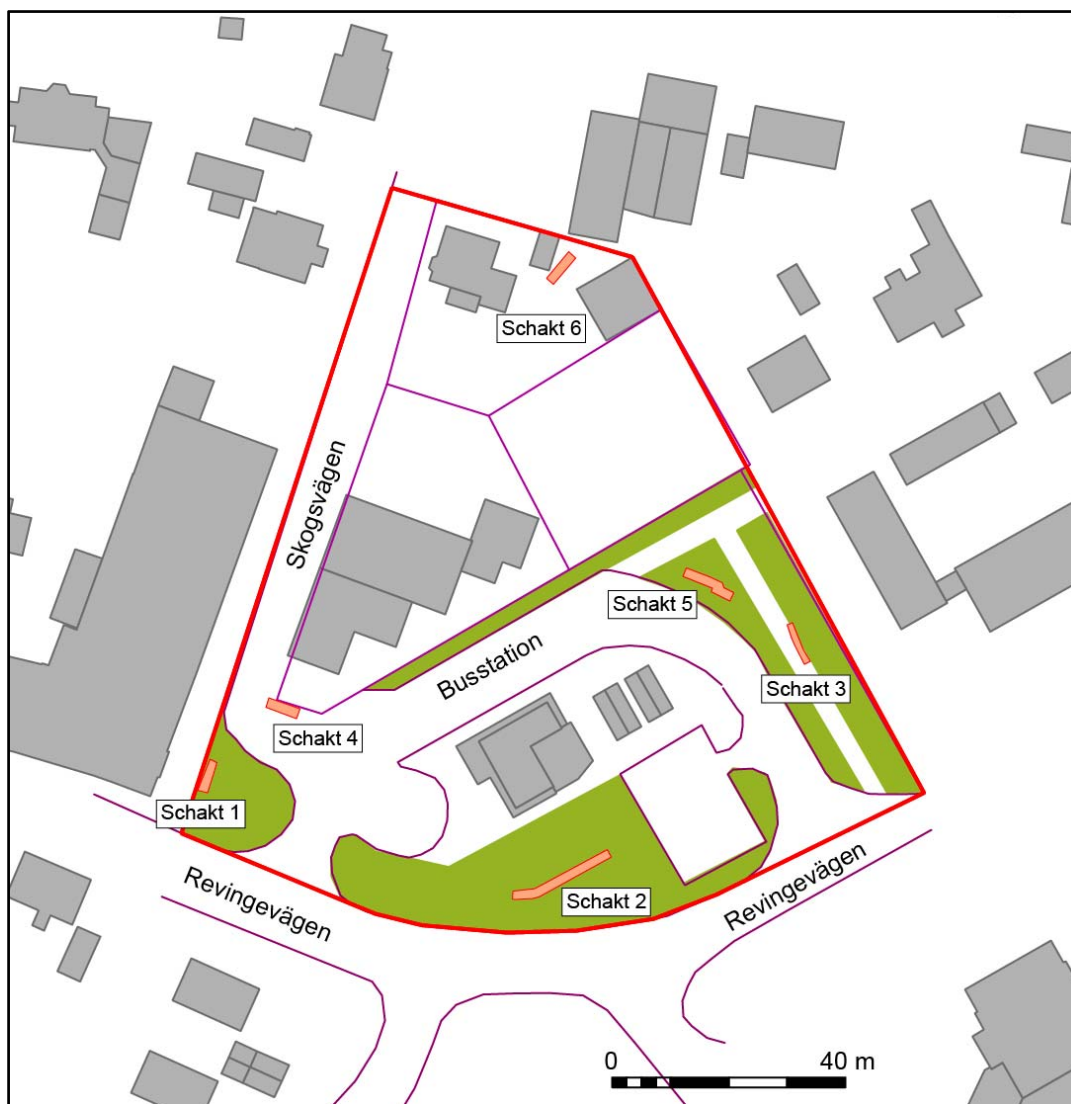
Genomförande och resultat

Sökschaktens lokalisering fick revideras i förhållande till de förslag som lämnades i undersökningsplanen. Skälen till detta var problem med tillgänglighet och/eller befintliga ledningsdragningar.

De schakt som var planerade att öppnas i anslutning till gränsen mellan fastigheterna Vapenhuset nr 2 och 4 fick utgå på grund av att ytan inte kunde spärras för trafik till, från och inom bussbolaget. Endast en mindre yta längs tomtgränsen var tillgänglig för undersökning, men det visade sig att denna var genomskuren av dagvattenledningar från två större rensbrunnar på gårdsplanen. I stället öppnades ett schakt på gräsmattan mellan byggnaderna inne på tomten till den bostad som ligger i Vapenhuset 2 (fig. 12).

Sammanlagt togs sex sökschakt upp (fig. 5). Längderna varierade mellan drygt 5,60 m och 18,00 m och bredderna mellan 1,00 och 1,70 m. En sammanlagd yta om ca 80 m² har dokumenterats. Schakten togs upp med hjälp av grävmaskin och mättes in med RTK och fotograferades. Varje schakt återfylldes innan nästa öppnades.

I det följande redovisas de respektive schakten översiktligt.

Figur 5. Lokaliseringen av de sex förundersökningsschakt som togs upp inom fastigheterna Vapenhuset 2, 3, 4, 5 samt en del av Sandby 67:2.

Schakt 1

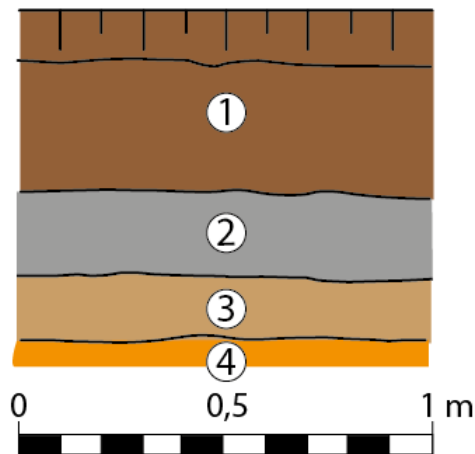
Det nordost-sydvästlig orienterade schaktet togs upp på den mindre grönytan mellan Skogsvägen och Lundavägen. Det var 6,00 × 1,60 m stort och djupet 0,70 m. Under matjorden, som var ca 0,30 m tjock, framkom ett modernt, decimetertjockt bärlager av makadam vilket överlagrade ett likartat och något tunnare mörkt grått lager. Detta innehöll småsten och sintrat material. I sin tur låg detta över en 0,08 m tjock äldre markhorisont av gråbrun silt med något inslag av träkol och tegelkross. Teglet var maskinslaget och av samma karaktär som på grannfastigheten "Lyckebo". Undergrunden utgjordes av beigebrun, homogen sand.

Schakt 2

Ostnordostligt-västsydvästligt orienterat schakt som förlades till den större grönytan som ligger parallellt med Revingevägen (fig. 6). Det var 18,00 m långt, 1,60 m brett och 0,90 djupt. Sekvensen utgjordes av matjord, hårt packad makadam, ljust brun sand över moränen som utgjordes av ljust gul sand (fig. 7).

Figur 6. Schakt 2. Foto taget från väst.

Figur 7. Schakt 2, sektionsutsnitt av sekvensen. 1) Matjord, 2) Massiv, kompakterad makadam, troligen utlagd i samband med rivningen av järnvägens spårområde, 3) Brun, grovkornig och infiltrerad sand, 4) Ljust gul, finkornig sand.

Makadamen har lagts ut antingen i samband med anläggandet av spårområdet men mera sannolikt efter att detta rivits. Avsaknaden av äldre mark- och/eller vegetations-horisonter tyder på att området röjts av.

I schaktet påträffades ett stolphål, kontext 1, med dimensionerna 0,50 × 0,60 × 0,24 m. Fyllningen var distinkt och utgjordes av rödbrun, finkornig sand med inslag av skifferbitar (fig. 8). Stolphålet har tolkats vara från senare tid och troligen ingått i spårområdet.

Figur 8. Kontext 1, ett stolphål i schakt 2 som tolkats vara från senare tid. Foto från väst. Skalstocken är en meter.

Schakt 3

Schakt 3 togs upp nordost om cykelbanan och var orienterat i nordväst-sydöstlig riktning. På grund av den intilliggande växtligheten i form av halvstora träd och sly på ena sidan och kabeldragningar på den andra, användes en smalare skopa, varför schaktet endast var 1,00 m brett. Längden var 7,30 och djupet 1,00 m (fig. 9).

Figur 9. Schakt 3. Inga äldre lämningar påträffades. Foto från nordväst.

Området har sannolikt röjts av och nivellerats i samband med att den intilliggande bebyggelsen uppfördes. Under ett relativt tjockt lager matjord, ca 0,50 m, fanns ett 0,2 m tjockt lager beigebrun finkornig sand, som var infiltrerat av byggavfall, bl a gult håltegel av samma slag som den intilliggande bebyggelsen är uppförd med. Detta lager låg över gråbrun, humös sand, 0,26 m tjockt. Detta innehöll enstaka inslag av stenkol, småsten samt äldre buteljglas. Moränen utgjordes av rödbrun grovkornig sand.

Avsaknaden av någon äldre mark- och/eller vegetationshorisont tyder på att området röjts av. Innehållet av stenkol och buteljglas indikerar att detta gjorts i samband med att spårområdet anlades.

Schakt 4

Detta schakt togs upp i det asfalterade området där Skogsvägen gör en böj, söder om de befintliga busshallarna, fig. 10. Schaktet var västnordvästlig-ostsydöstlig riktning, 5,60 × 1,70 m stort och 0,90 m djupt. Den södra långsidan var störd av VA-ledning. Inte heller i detta schakt fanns några äldre mark- och/eller vegetationshorisonter. Sekvensen utgjordes av mer eller mindre svagt färgad sand. Under de modernaste bär-lagren för asfalteringen fanns ett tunt lager kraftigt sotig sand, som tolkats som spår-ren efter uppröjningen efter branden 1971.

Figur 10. Schakt 4. Foto från söder. Inga äldre lämningar påträffades i schaktet. Däremot syns avröjningshorisonten efter branden i början av 1970-talet som en sotfärgad lins omedelbart under de moderna bärlagren.

Schakt 5

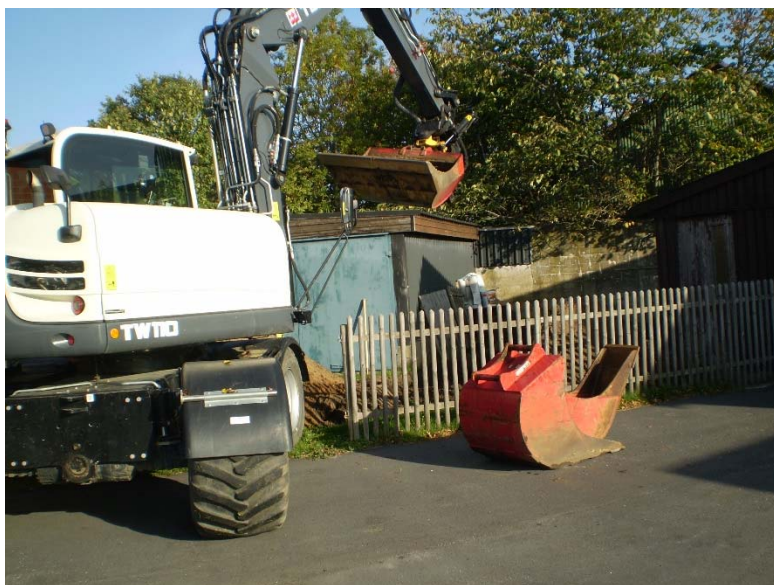
Schakt 5, som förlades till den lilla grönytan mellan bussfilen och cykelbanan, var 9,00 × 1,60 m stort och schaktades till ett djup om 0,80 m. Hela området har blivit omgrävt i modern tid. Strax över den underliggande moränen, rödbrun grov mycket torr sand, fanns rikligt med planvalsat fönsterglas. På denna nivå påträffades även en isolator i grönglaserat porslin som hört till någon av de el- eller telestolpar som stått inom det tidigare stationsområdet, fig. 11.

Figur 11. Fyndet av en modern isolator i grönglaserat porslin i schakt 5.

Schakt 6

Detta öppnades inne på gräsmattan till den villa som ligger i norra delen av Vapenhuset 2. Schaktet kunde läggas mellan två uthus och var 6,00 × 1,60 m, fig. 12. Djupet var 0,80 m. Under ett ca 0,30 m tjockt matjordstäckte fanns 0,05 m ren, beige sand, som i den nordligaste delen hade inslag av småsten/singel. Under detta framkom 0,25 m ljus brun, svagt humös sand med enstaka inslag av sintrat material i överytan. Övergången mot den underliggande moränsanden var diffus och hade snarast karaktären av "nedtvättning". De fanns inte heller här någon mark- och/eller vegetationshorisont. Däremot framkom ett diffust stolphål i schaktbotten, fig. 13. Detta var 0,30 m i diameter och hade ett djup av 0,14 m. Fyllningen utgjordes samma ljus bruna svagt humösa sand som överlagrade stolphålet.

Figur 12. Schakt 6 fick tas upp inne på en gräsmatta i den nordligaste delen av förundersökningsområdet.

Figur 13. Schakt 6. I den borte delen av schaktet kan man ana det stolphål som framkom, kontext 6.

Tolkning och diskussion

Av vad som kunnat utläsas ur historiskt kartmaterial har området utgjort jordbruks-mark långt fram i tiden. Förändring i markutnyttjandet sker vid tiden för förra sekelskiftet i samband med att järnvägen till Revinge anläggs 1906. Vid samma tid uppförs mindre industrier i området, bland annat det gjuteri som brann ned i början av 1970-talet.

Att det saknades arkeologiska spår efter äldre mark- och odlingshorisonter tyder på att området röjts av i samband med att det togs i anspråk för järnväg och industrier. Vidare kunde utläsas att det i samband med rivningen av järnvägen och omstruktureringen till dagens markanvändning gjordes ytterligare mark- och schaktarbeten. Detta var mest påtagligt i schakt 2, 3 och 5.

Några arkeologiska spår eller lämningar efter medeltida eller förhistoriska aktiviteter eller bosättningar påträffades inte inom förundersökningsområdet. Även om området röjts av i sen tid, borde en del lämningar, framför allt nedgrävningar, funnits kvar. Avsaknaden av sådana tyder på att området inte använts för bebyggelse eller andra mera permanenta aktiviteter under äldre tider.

Värdering av måluppfyllelsen

Den arkeologiska förundersökningen har endast delvis uppfyllt de i förfrågningsunderlaget och undersökningsplanen uppställda målen om att fastställa utbredning och omfattning av eventuella lämningar. Detta har bara kunnat göras indirekt, som *argumentum ex silentio*.

Det är fortsatt oklart om de bebyggelselämningar som påträffades i kvarteret Kryptan sträckt sig öster om Skogsvägen. Området är fragmenterat av brunnar, ledningsdragningar samt äldre installationer och bebyggelse i form av en tidigare bussverkstad. Vidare hade delar av området förhöjda värden av miljögifter i form av tungmetaller, alifatiska och aromatiska kolväteföreningar som gjorde dem direkt olämpliga för gräv-arbeten (Sweco 2014). De arkeologiska uppgifterna från fastigheten kommer från schakt 6 (i vilket påträffades ett ensamt stolphål).

Med tanke på omfattningen och mängden sentida ingrepp inom kvarteret Vapenhuset 2–5 är det tveksamt om eventuella lämningar finns bevarade inom området. Emellertid tyder avsaknaden av arkeologiska lämningar i de övriga schakt som togs upp att bebyggelsespåren från vikingatid och tidig medeltid faktiskt upphör strax öster om den yta i kvarteret Kryptan som undersöktes 2017. Vid den arkeologiska förundersökningen här som gjordes 2016 uppvisade de östligaste provschakten inga andra lämningar än medeltida odlingshorisonter (Ericsson 2016 s 11 ff).

Förslag på fortsatta åtgärder

Då några arkeologiska lämningar inte påträffades vid den avgränsande förundersökningen föreslås inga vidare antikvariska insatser.

Administrativa och tekniska uppgifter

Länsstyrelsens dnr	431-13465-2018
Fornlämningsnr	RAÄ 93:1
Löpnr, fornreg	
Kulturens projektnr	A_2018_0012
Trakt/kvarter/fastighet	Vapenhuset, 2, 3, 4, 5, Sandby 67:2
Socken	Södra Sandby
Kommun	Lund
Län	Skåne
Typ av exploatering	Nybyggnation
Uppdragsgivare	Lunds kommun, Tekniska förvaltningen
Typ av undersökning	Arkeologisk förundersökning
Ansvarig institution	Kulturen
Fältarbetsledare	Stefan Larsson
Övrig personal	Jan Kockum
Fältarbetstid	2018-10-08 – 2018-10-11
Fälttid, arkeolog, tim	42
Fälttid, maskin, tim	32

Yta, m²	80
Kubik, m³	Ca 65
Schaktmeter, m	52

Fyndmaterial	Inga fynd tillvaratogs
Ritning, dokumentation	1 st A3 ritfilm: 6 sektionsritningar skala 1:20. Digitala inmättningsfiler i Kulturens GIS
Foto	32 digitala fotografier
Analyser	
Arkivmaterial, förvaring	Kulturens LA-arkiv under fastighetsbeteckningen Vapenhuset, Södra Sandby

Referenser

Otryckta källor

DAL = Dialekt- och ortnamnsarkivet, Lund. Samlingar av ortnamnsbelägg.

DRA = Rigsarkivet, Köpenhamn

Lantmäteriet = webbtjänsten "Historiska kartor".

Rep. = *Repertorium diplomaticum regni Danici mediaevalis*, Rk 2, 1451-1513. København 1928-1939.

SkHbf = Sockenarkivet, Skånes Hembygdsförbund. Lund.

Tryckta källor

KB = *Kancelliets Brevbøger vedrørende Danmarks indre Forhold*. I Uddrag 1551 ff, udg. af C.F. Bricka m.fl. 1885 ff.

LÄU = *Lunds ärkestifts urkundsbok. Diplomatarium Diocesis Lundensis*, utg. av L. Wei-bull. Lund 1900-39.

Litteratur

Anglert, Mats. 1995. *Kyrkor och herravälde. Från kristnande till sockenbildning i Skåne*. Lund Studies in Medieval Archaeology 16. Lund.

Balić, Ivan. 2011. Kv Rundkyrkan 2, Södra Sandby bytomt, RAÄ 93, Södra Sandby. Arkeologisk förundersökning 2011. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund*, nr 382. Kulturen, Lund.

Bondesson Hvid, Bo. 2005: Kv. Versalen 1, RAÄ 93, Södra Sandby socken, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2005. *Wallin – kulturlandskap och arkeologi. Rapport 2005:43*. Otryckt stencil.

Ericsson, Gertie. 2012. Kv Rundkyrkan 1, fornlämning nr 93, Södra Sandby socken, Lunds kommun. Geoteknisk provborrning 2010. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund*, nr 414. Kulturen, Lund.

Ericsson, Gertie. 2016. Kv. Kryptan 10 och 11, Södra Sandby, fornlämning 93:1, Södra Sandby socken, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2016. *Kulturmiljörapporter 2016:9*. Kulturen.

Gillberg, J. L. 1765. *Beskrifning öfver Malmöhus län*. (Faksimileupplaga 1980).

Karlsson, Mattias. 1998. Navis Ecclesie. Kyrka och demografi i det medeltida Skåne. *D-uppsats. Lunds universitet*.

Karlsson, Mattias. 2007. Backgatan, Södra Sandby bytomt. RAÄ 93, Södra Sandby sock-en. Arkeologisk förundersökning 2007. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund*, nr 230.

Kockum, Jan. manus. Rapport över arkeologisk undersökning 2017 i kvarteret Kryptan 10, Södra Sandby, Lunds kommun, Skåne län.

Lenntorp, Karl-Magnus. 2005. Kv Rundkyrkan, Södra Sandby medeltida bytomt, RAÄ 93, Södra Sandby socken. Arkeologisk förundersökning 2000. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund*, nr 166.

Lundberg, Anders. 1998: Församlingsgatan Södra Sandby. Arkeologisk förundersökning 1997. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund*, nr 66. Kulturen.

Munkenberg, Betty-Ann. 1995. Bränneriet S. Sandby, Jordhumlan 5. Arkeologisk utredning. *UV-Syd rapport 1995:47*.

Strömberg, Märta. 1961. *Untersuchungen zur jüngeren Eisenzeit in Schonen*. Acta archaeologica Lundensia 4:4 Lund: Lunds universitet.

SWECO 2014. Rapport. Kryptan 10 och Vapenhuset 2-5 i Södra Sanby, Lunds kommun. Uppdragsnummer 1270719000. Översiktlig miljöteknisk markundersökning. Sweco Environment AB.

Tapper, Karl Gustaf. 1978. *Södra Sandby kyrka, Skåne, Malmöhus län, Torna härad Lund stift, Torna kontrakt, Södra Sandby, Hardeberga och Revinge pastorat*. En kulturhistorisk beskrivning av Karl Gustaf Tapper. Södra Sandby: Eget förlag.

Digitala resurser

<https://etjanster.lantmateriet.se/historiskakartor>

Arkeologiska arkivrapporter från Lund har övergått i serien Kulturmiljörapporter fr.o.m. 2013.
I serien Kulturmiljörapporter har utgivits:

2018

- 2018:1 Kv. Klockaren 19, Dalby. Fornlämning 40:1, Dalby socken, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk förundersökning 2017. Mattias Karlsson.
- 2018:2 Falsterbo 2:25 – Kyrkogatan, Falsterbo. Fornlämning 15, Falsterbo socken, Vellinge kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2016. Ivan Balic.
- 2018:3 Fjärrvärme mm i Lunds kommun, Skåne. Arkeologiska förundersökningar 2012-2013. Aja Guldåker.
- 2018:4 Hunehals borg, Hanhals 4:31, fornlämning Hanhals 71:1, Hanhals socken, Kungsbacka kommun, Halland. Forskningsundersökning 2016.
- 2018:5 Kv Toppen 14, Lund. Fornlämning 73:1, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk undersökning 2017. Aja Guldåker.
- 2018:6 Kv Gråbröder 16, Lund. Fornlämning 73:1, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk undersökning 2015. Ivan Balic.
- 2018:7 Coyetgården och Stinsbostaden i Åkarp, Staffanstorps och Burlövs kommuner, byggnadsdokumentation 2017-2018. Henrik Borg och Carita Melchert
- 2018:8 Kv Domkyrkan 2 – Krafts torg, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2015-2016. Gertie Ericsson.
- 2018:9 Innerstaden 2:1 - Stortorget, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk förundersökning 2015. Gertie Ericsson
- 2018:10 Arkeologisk utredning steg 1 inför fördjupad översiktsplan för Lund Sydväst (Källby), Lunds kommun, Skåne län. 2017. Jan Kockum och Johan Wallin.
- 2018:11 Kv Brunius 18, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk kontroll/undersökning 2016. Gertie Ericsson.
- 2018:12 Kv Tegnér 1, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2015 och geoteknisk undersökning 2016. Gertie Ericsson.
- 2018:13 Lunds domkyrka, kv Domkyrkan 1, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad och kommun, Skåne län. Geoteknisk undersökning 2016. Gertie Ericsson.
- 2018:14 Dalby 90:1, fornlämning Dalby 40:1, Dalby socken, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2018. Jan Kockum.
- 2018:15 Svanelucky 3, Astrografhuset, Lunds kommun, Antikvarisk medverkan 2015-2018. Carita Melchert och Erik Blomqvist.
- 2018:16 Galgevängen 1:20, S:t Jörgens park, fornlämning Lund 50, Lunds stad och kommun, Skåne län, arkeologisk undersökning 2016. Jan Kockum.
- 2018:17 Södra stambanan, delen Flackarp-Arlöv, Uppåkra socken, Burlöv och Staffanstorps kommuner, Skåne län. Arkeologisk utredning och förundersökning 2016. Ivan Balic.
- 2018:18 Kv Föreningen 16, kv Universitetet 1, kv Domkyrkan 1 och kv Historiska Museet 1, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk undersökning 2018. Jan Kockum.
- 2018:19 Innerstaden 2:1 - Nygatan, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk undersökning 2017. Krister Kåm Tayanin.
- 2018:20 Kv Städet 10, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk undersökning 2018. Jan Kockum.
- 2018:21 Kv Sankt Mikael 16, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad och kommun, Skåne län. Geoteknisk undersökning 2018. Aja Guldåker.
- 2018:22 Döbeln 8, Krognoshuset, Lund, Lunds kommun. Antikvarisk förundersökning 2018. Carita Melchert.
- 2018:23 Kv Sankt Måns 21, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad och kommun, Skåne län. Geoteknisk undersökning 2018. Aja Guldåker.
- 2018:24 Fastigheten Innerstaden 2:1, Mårtenstorget, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk undersökning 2018. Jan Kockum.
- 2018:25 Fastigheten Sandby 67:1 Byskolan, fornlämning Södra Sandby 93:1, Södra Sandby, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk undersökning 2018. Jan Kockum.
- 2018:26 Höör kyrka, Höör socken, Höörs kommun, Skåne. Antikvarisk medverkan 2018. Carita Melchert.

Tidigare nummer kan rekvireras från Kulturen, Kulturmiljöavdelningen

Telefon: 046-350406

E-post: arkeologi@kulturen.com

- 2018:27 Tegnér 1, Allmogehallen, Kulturen. Vårdprogram och underhållsplan 2017. Erik Blomqvist.
- 2018:28 Kv. Källan 10, fornlämning 175:1 (Lilla Råby), Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk undersökning 2018. Mattias Karlsson.
- 2018:29 Oppmanna 4:16, Kristianstad kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2018. Erik Blomqvist.
- 2018:30 Ängsö slottspark-Ängsö Gård 2:1, fornlämning 4:1, Ängsö sn, Västerås kommun, Västmanlands län. Trädgårdsarkeologisk förundersökning 2018. Aja Guldåker.
- 2018:31 Margretedalsområdet. Tullbommen 1, Margretedal 1–4 samt innerstaden 5:5, 5:7, 5:18 och delar av 2:1, Lund, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk utredning 2018. Stefan Larsson.
- 2018:32 Fjälkinge kyrka, Fjälkinge pastorat, Lund stift, Kristianstad kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2017-2018. Carita Melchert.
- 2018:33 S:t Peter 28, Ekska huset, Lund, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2018. Carita Melchert.
- 2018:34 Skegrie 14:11, Skegrie mölla, Trelleborg, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2018. Erik Blomqvist
- 2018:35 Kv Sankt Mikael 6, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk undersökning 2017. Jan Kockum.
- 2018:36 Skegrie 14:11, Skegrie mölla, Trelleborg, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2018. Erik Blomqvist
- 2018:37 Mölleberga kyrka. Arkeologisk vindsstädning och byggnadsarkeologisk undersökning av tornet 2018. Mölleberga kyrka, Uppåkra församling, Lunds stift. Gunilla Gardelin.
- 2018:38 Vapenhuset, Södra Sandby. Vapenhuset 2, 3, 4, 5, samt del av Sandby 67:2, fornlämning Södra Sandby 93:1, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk förundersökning 2018. Stefan Larsson.

Tidigare nummer kan rekvireras från Kulturen, Kulturmiljöavdelningen

Telefon: 046-350406

E-post: arkeologi@kulturen.com